

**İSLÂM HUKUKU'NA GÖRE HAK İSPATI BAĞLAMINDA TÜRK HUKUKU'NDA
KULLANILAN MODERN KARÎNELERİN İSPAT DEĞERİ**

PROOF VALUE OF MODERN SUBMISSIONS USED IN TURKISH LAW IN THE
CONTEXT OF PROOF OF RIGHTS ACCORDING TO ISLAMIC LAW

Dr. Öğr. Üyesi Taha Yılmaz
Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Karine, kavramsal çerçevede değerlendirildiğinde varlığı bilinmeyen bir olgu hakkında sonuç çıkarmayı sağlayan işaret ve belirtilerdir. Hukuk faaliyetinde bulunan hâkim de her zaman maddi gerçeğe ulaşmak ve kamu vicdanını rahatlatmak için bu tür araçlara ihtiyaç duyar. Nitekim olay yerinde adeta sessiz şahitler gibi tespit edilen karineler, hâkimin vakıayı hükme bağlaması ve olayı aydınlatması hususunda büyük bir role sahiptir. Modern Türk Hukuku'nda da gerek Adli Tıp verileri gerekse de diğer modern karineler çokça kullanılmaktadır. Hatta Adli Tıp bilimi hukukun adeta ikiz kardeşi gibi görülmektedir. Hakların korunması ve gerçek failerin tespiti modern karinelerle daha kolay sağlanmaktadır. Bu bağlamda adaleti gerçekleştirmeyi kendine esas hedef yapan İslam Hukuku için de ispat yükü ve ispat vasıtaları/beyyine son derece önem arz etmektedir. Çalışmamızda Türk Hukuku'nda kullanılan modern karineleri ele alarak İslam Hukuku'na göre bu karinelerin ne gibi bir hukuki ispat gücü taşıdığını irdelemeye çalıştık. Kaynak ve yöntem olarak da İslam dinin genel bakışı çerçevesinde yani vahiy, akıl ve sosyal değişim açısından modern karine skalasını değerlendirdik. Böylece İslam Yargı Sisteminde modern karineleri ve bu karine skalasının hukuk ve ceza davalarında hâkimin hükmüne mesnet olma açısından ne ölçüde bir delil/beyyine değerini taşıdıklarını ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, İspat, Modern, Karîne, Adli Tıp.

Abstract

Presumption is the signs and symptoms that enable us to draw conclusions about an unknown phenomenon when evaluated within the conceptual framework. The judge, who is engaged in legal activities, always needs such intermediaries in order to reach the material truth and to relax the public conscience. As a matter of fact, the presumptions detected at the crime scene, as if they were silent witnesses, play a major role in the judge's adjudicating and illuminating the event. In Modern Turkish Law, data obtained from both forensic medicine and other modern presumptions are widely used. In fact, forensic medicine is seen as the twin brother of law. In this study, we have tried to examine with its evidence what kind of legal value it has for Islamic Law, which is based on realizing this modern criminal justice, which ensures the protection of rights and the discovery of real perpetrators. As a source and method, we evaluated the modern presumptions in terms of the general view of the Islamic religion in the legal framework, that is, in terms of revelation, reason and social change. In the Islamic judicial system, we tried to reveal to what extent the judgment of the judge in civil and criminal cases of modern presumption is an evidence/mastery.

Keywords: Islamic Law, Proof, Modern, Karine, Forensic Medicine.

GİRİŞ

İspat kelime olarak bir şeyin devamlılığı ve yerleşik olması için kullanılır. Hak sahibi delillerini ikame edip, hakkı ortaya koyduğunda ise ispat gerçekleşmiş olur (Yaylalı 1980: 176; Atar 1991: 1994; Erbay 1999: 47-48; Beroje 2007: 48-49; Bayındır 2015: 94; Hüseyin 2004: 17; Bardakoğlu 2000: XX/492; Tozal 2017: VIII/352). Bu yüzden ispat yükü davacıya aittir. O, hakim huzurunda davalı aleyhinde delil ikame ettiğinde hakkı sabit olur (Hüseyin 2004: 20; Bardakoğlu 1994: XVIII/138). İspat bu anlamıyla sübût kelimesinden ayrı bir anlam ifade etmektedir. Sübût olayında artık hak şüpheyi yer bırakmayacak şekilde gerçekleşmiştir. İspat yükünde ise bir hakkın delillerle (şahit, ikrar, yemin, karîne veya hukuki diğer yollarla) hakim huzurunda ortaya konulma çabası vardır (Hüseyin 2004: 8-12; Beroje 2007: 48). Bu delillerin hüccet olma değeri ise kesinlik ve yakîn derecesinde olmayıp zann-ı galibe dayanmaktadır.

Davacının delil ikame etmesi iddia ettiği dava için önemli bir olgudur. Nitekim davacı davalıdan önce iddia ettiği şeyi ispatla mükelleftir. Bu bağlamda delilini ortaya koyması elzemdir. İslâm hukukuna göre delilin ikame edilme işlemi hakim huzurunda olması gerekir. Ayrıca davacının ikame edeceği delil, kanunların belirttiği şekilde olması da onun sıhhati için büyük bir önem arz etmektedir (Hüseyin 2004: 8-15; Beroje 2007: 72).

Davanın sağlıklı bir şekilde yürümesi için de hakim kendisini gerçeğe ulaştıracak bütün yasal vasıtalarla delillerin ikame edilmesine müsaade etmesi gerekir (Behnesi 1962: 9). Hakime deliller sunulduğu takdirde, o da vicdani kanaat çerçevesinde akla, bilime ve ulaştığı maddi gerçeğe dayanarak dava konusunda tavrını ortaya koyar. Hükmünü bu ikame edilen delillerin üzerine bina eder. Böylelikle kamu vicdanı da rahatlar (Doğan 2018: 133). Nitekim delil ikame edilmediği takdirde haklar yok olmaya maruz kalır. Suçlular da cezaya çaptırılmadığında topluma kaos hakim olur. Bu yüzden hakim delil ikamesinde tarafları sınırlandırma yoluna gitmesi uygun bir metot değildir. Delilleri sınırlı sayıda tutarak böyle bir hürriyet kısıtlamasına gidemez. Nitekim hakim, hakkın ispatı için delilleri çeşitlendirme yoluna gitmediği takdirde maddi gerçeğe ulaşması mümkün olamaz (Aydın 2014: 15). Bu bağlamda hak sahibinin hakkını ispatlayabilmesi için farklı delilleri ortaya koymasına izin vermesi gerekir. Ancak bu şekilde insanların kanları ve malları korunmuş olur.

Bu çerçevede delillerin sınırlı mı olacağı yoksa delil serbestisi mi uygulanacağı hususu, İslâm hukukçuları nezdinde bir takım ihtilaflara neden olmuştur. Bu bağlamda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Birinci görüşte olan İslâm hukukçularına göre deliller sınırlıdır. Hasımlar ancak İslâm hukukunun ilk dönemlerinde belirlenmiş olan delilleri hakim huzurunda ikame etmekle görevlidirler. Dolayısıyla başka delilleri ikame edemezler. Onlar da şahit, ikrar, yemin delilleridir. Çünkü bu deliller hakkında cumhur-u fukahânın ittifakı vardır. İkinci görüşteki ulemaya göre ise hakim, şahit, ikrar ve yemin gibi delilleri bulamadığı takdirde diğer ihtilaflı delillere de başvurabilir. Bu ihtilaflı delillerin ise yeminden nukûl, kitabe (yazılı evrak), kasâme, ilmü'l- kâdi (hakimin olay hakkındaki bilgisi), karîne, kıyâfe ve kur'a şeklinde olduğunu beyan etmişlerdir. Karîne kapsamına kıyâfe, firâse, delâletü'l-hal veya zâhirü'l-hal gibi durumları da dahil etmişlerdir (İbn Abidin 1994: V/354, 550; İbn Nüceym 1999: 98; İbn

Rüşd 1994: II/451; Karafî 1964: IV/83; İbn Cüzey 2013: 294; Çetinkaya 2015: II/153; Tenger 2006: 15).

İkinci görüşü savunan İslam hukukçularına göre ispat vasıtaları sınırlandırılmaz. Hasımlar hakkı ortaya koymak için her türlü aracı ispat vasıtası olarak kullanabilirler. Hakim davacı ve davalıyı bu delilleri ortaya koymaktan alı koyamaz. İbn Kayyım, İbn Ferhûn, Hanefî fakihlerinden Tebyinü'l- Hakâik sahibi Zeylâi, Münü'l-Hükkâm'ı telif eden Trablûsî bu görüştedirler. Onlara göre hakkı ortaya koyacak her vasıtanın beyyine ve delil şemsiyesi altında değerlendirilmesi gerekir (İbn Kayyım 1997: 28, 83,84; İbn Ferhûn 1301: I/240, 241; Zeylâi 2010: IV/91; Trablûsî 2013: 68).

İkinci görüşteki fukahaya göre bu deliller ister Kur'ân ve sünnetin beyan ettiği şahit ve yemin olsun ister diğer şekilde karîne çerçevesinde tezahür etsin fark etmez hakkı ortaya koyacak her şey hakim tarafından kabul edilmesi gerekir. Onlar bu konudaki kanaatlerini Hz. Peygamberin şu hadislerine dayandırır. *“İnsanların sadece iddialarına bakarak hakimler hüküm verselerdi, bir grup insan diğer insanların mallarını ve kanlarını ister veya onlarda ortak olduklarını iddia ederlerdi. Fakat delil ikamesi davacıya, yemin etme ise davayı ret eden veya iddia edilen şeyi kabul etmeyene düşer”* (Beyhâki 2003: IV/132). *“Ben de sizin gibi bir beşerim. Bana dava için gelirsiniz. Bazılarınız sözü ustalıkla kullanarak yanımda kendini iyi ifade ederek haklı olduğu görüntüsü verebilir. Şayet haksız olarak kardeşinin bir hakkını bu şekilde alırsa ateşten bir parça kor almıştır.”* (Buhârî “Şahâdât”, 27). Bu da hakkı ortaya çıkaracak her şeyin beyyine kapsamında olması gerektiğine işaret etmektedir. Nitekim Allah Rasulü de hakkı ve adaleti gerçekleştirmek için gelmiştir. Gökler ve yerler de adalet ve hak üzerine durmaktadır. Hikmet sahibi Şâri'i Teâla'nın maksadına uygun olarak hakkı izhar edecek her şeyin kabulü de onun bu istekleri dahilindedir (İbn Ferhûn 1301: I/82, 83, 201, 207).

İspat yükü genelde nizâlî yani tartışmalı vakılarda cereyan etmekte olup yaşanan bu çekişmeler sonucunda taraflardan istenilir (Zuhayli, 1995: 43; Zeylâi 2010: V/2). Bu durumda taraflar ya kendi lehine olan bir şeyin iddiasında bulunur veya onu inkar etmeye kalkışır ya da başkası adına bir hakkın varlığını beyan eder. Bu yüzden hakkın izharı için ortaya konulacak delil, insan bedenindeki ruh gibidir. Böylelikle davayı ayakta tutar ve o davanın varlığına bir ölçü olur. Ayrıca hakime doğru karar vermede yardımcı olmaktadır. Nitekim davanın hayatıyeti delile bağlıdır. (Maverdi, 1972: 67-68; Hemsî 2012:13). Hükmün üzerine bina edildiği kaynak ne derece doğru olursa hak da o derece tecelli eder. Bu açıdan hükmün kaynağı delildir. Bu delilin uygulamasını da hukuk gerçekleştirir. Bazı fakihler *“erkeklerinizden iki şahit getirin. Eğer iki erkek bulamazsanız razı olduğunuz bir erkek ve bir kadın getirin... ve şahit tutun..”* (Bakara 2/286). *“İçinizden iki adil şahit...”* (Talâk 65/2) şeklindeki ayetleri zikrederek bu bağlamda hakkı ortaya çıkaracak şeylerin bu ifadelerle çelişmediğini beyan etmişlerdir. Nitekim Hz. Peygamber'in *“beyyine getir ya da sırtına had uygularım”* (Buhari “Şahâdât”, 21; Ebû Dâvud “Talâk”, 27). Kur'ân'da ise *“namushu kadınlara iftira edip dört şahit getirmeyene seksen sopa vardır”* (Nisâ, 4/4) şeklindeki naslar aslında şahitliği sadece kişilerle sınırlamaz. Ancak dönemin şartları çerçevesinde düşünüldüğünde olaylar yalnızca bu yolla ispat edildiği için bu şekilde beyan edilmiştir (Şevkânî 1993: VI/305; Nûr 24/4).

Bu konuda İbn Kayyım, Kur'ân da geçen *“şâhit”* kelimesini değerlendirirken aslında onun hakkı ortaya çıkaracak her şeyi şahit kapsamına aldığını vurgulamış ve dolayısıyla şâhit

kavramının anlam açısından beyyine, delil, hüccet, burhan, âyet, alâmet, emâre gibi manalara geldiğini beyan ederek onun sınırını geniş tutmuştur (En’âm 6/7; Hûd 17; Fâtır 35/40; Beyyine 98/1, Mâide 5/32; İbn Kayyım 1997: 2, 14).

Biz de bu çalışmamızda Türk Hukuku’nda modern karînenin ispat değerini İslâm hukukunun uygulandığı çevreler bağlamında ele alarak onların davaların ispatında ne denli güçlü etkisinin olduğunu ortaya koymaya çalışacağız. Yine bu delillerin hakimın kanaatinde ne derece etkili olduğu hususunu irdeleyerek İslam Hukuku açısından nasıl konumlandırılacaklarını istinsas yani naslaştırma yoluna gideceğiz. Ayrıca bu delilleri kullanma hususundaki şartlar üzerinde de durarak Kur’ân ve sünnet açısından meşruiyetlerine değineceğiz.

Hak İspat Yolları

Hak ispat yolları ve delilleri (beyyine) çeşitlilik arz etmektedir. İslâm hukukunda da hasımlar kâdî (hakim)’in nezdinde davalarına dair bir takım deliller sunarlar (Beyhâki “Şahâdât”, 6). Delilleri ya müddei (davacı) ya da hakkında dava açılan müdde-i aleyh (davalı) ortaya koyar. Birisi bir hakkı ortaya koymak için diğeri ise böyle bir hakkın olmadığını ispat için faaliyette bulunur. Nitekim maddi gerçeğin ortaya çıkarılması elzemdir. Bu olaya ispat yükü denir. İspat yükü ağır bir konudur. Bu davacıya aittir (Hüseyin 2004: 26-28). Çünkü “Berâet-ı zimmet asıldır” (Mecelle, mad., 8; Bilmen 1985: I/23). kâidesi gereğince asıl olan şahısların suçsuz ve borçsuz olmalarıdır. Günümüzde bu kaidenin karşılığı hukukta lekelenmeme veya masumiyet karînesi olarak geçmektedir. Bu yüzden İslâm hukuku ve Pozitif Türk hukukunda dava konusu olan şey kamuyu ilgilendiren bir dava değilse davalı, davasından vazgeçebilir ve bu konuda onu herhangi bir makam zorlayamaz (İbn Ebi Dem 1987: 185; İbn Kudame 1968: XII/162; Trablûsî 2013: 53; Kaldırım-Öncel 2014: 211). Fakat suç, toplumu ilgilendiren iftira (kazîf) veya kamu hakkı ihlali iddiası ise hakim olaydan haberdar olur olmaz onu araştırmakla mükelleftir.

Hakim vakıayı araştırırken şahısların bir takım haklarını da gözetmekle yükümlüdür. Bu da masumiyet olgusudur. Nitekim hukuktaki masumiyet karînesi, suç şüphesi sebebiyle hakkında soruşturma ve kovuşturma yürütülen şahısların bu işlemlerden dolayı onur, şeref ve haysiyetlerine zarar gelmemesi, toplum içindeki saygınlıklarının zedelenmemesi gerekçesiyle henüz hakkında kesin bir karar verilmemiş kişilerin korunması anlamına gelmektedir. Böylelikle gizlilik ilkesi korunarak deliller toplanılır (CMK m. 257). Adil yargılama hakkının bir gereği olarak suçsuzluk karînesi aynı zamanda lekelenmeme hakkını da kapsamaktadır. Masumiyet karînesi kişinin mahkumiyet kararı kesinleşene kadar suçlu sayılmamasını ifade eder. Suçlu oluşu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz (Anayasa 38/3; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) 6/2).

Bu bağlamda hukuki olarak sanık kendine has bir statüdedir. Sanık, ne masum ve ne de suçludur. Sanığın masum olduğu tahmin edilmektedir. Ya da şüpheli veya sanık sadece suçlu sanılan kimsedir (Centel-Zafer 2010: 152).

Davalı hakimi ikna etmekle yükümlüdür. Bundan dolayı da taraflar delillere ihtiyaç duyarlar. Deliller ikame edilmediği zaman hakim yanlış karar verebilir. Hukuki çerçevede şahitlik olgusu zanni bir durumdur. Doğruluğa veya yanlışlığa yorumlanabilecek tarafı her zaman mevcuttur. O yüzden var olan bir zorunluluktan dolayı şahitlik müessesesi kabul edilir.

Bir kısım fakihlere göre vakıyı ispat edecek yani şartlarına uygun bir şahitlik bulunduğunda (eda şartları bakımından Müslüman, akıl balığ, hür, azaları düzgün, adalet sahibi ve tahammül şartları olan görme ve akıl gibi unsurlar şahit olan kimselerde mevcutsa) hakim onunla hüküm vermek zorundadır (İbn Kudame 1968: IX/146, 147, 157; XII/427, 299; IV/450, 451, 452; IX 87-88; XI 52, 452; Kâsani, I/78; Mevsili 2015: II/139; İbn Ebi Dem 1987: 140, 355; Serahsi 1989: XII/112; Şevkânî 1993: VIII/341; VIII 317; Yıldız 2005: 23; Yiğit 2012: 37).

Diğer bir kısım hukukçulara göre ise hakim, vakıyı ispat açısından her ne kadar şartlarını taşıyan bir şahidin varlığıyla karşı karşıya olsa da vicdani kanaatine dayanarak akla ve bilime uymayan bir şeyle karar veremez. Onları akıl ve mantık süzgecinden geçirir. Sadece duyuma dayalı bir şahitlik şüphelidir. Kendisi olay hakkında kesin bir kanaate varmadığı takdirde hüküm veremez. Nitekim Hz. Peygamber *“güneşi görmüş gibi olaya şahit olan kişinin şahitliğini kabul edin”* buyurarak aslında bu duruma işaret etmiştir (İbn Hacer 1995: IV/198; Zeylâi 2010: IV/210; Yusuf 12/81; İsrâ 17/36; Zuhuf 43/86, 19). Bu durumda hakim davayı sonlandırmayarak başka delilleri aramakla yükümlüdür. Ayrıca hakim deliller arasında takdir yetkisi de vardır. Bir takım delillerin gerçekliğine dair yeni bir araştırma yapma salâhiyetine de sahiptir (İbn Ferhûn 1301: I/30; İbn Kudame 1968: XI/452; Şevkânî 1993: VIII/317; Behnesi 1962: 13-90). Hukuktaki bu işlem, vicdani kanaate göre delillerin tasnif sistemi olarak adlandırılır. Günümüzde bir çok ülke ceza hukuku alanında bu yöntemi kabul etmiştir. Medeni hukuk davalarında ise ispat sistemi sınırlıdır (Dönmezer, Erman (1967: 67; Centel, Hamide 2010: 35; Özekes 2019: 7). Hakim kanunun delil saydığı sistematik içerisinde hükmünü verir. Delillerin kıymetini yani gerçekliklerini veya sadece sahteliklerini tetkik edebilir veya bu delillerin yasal yollarla elde edilip edilmediğine bakar. Ortaya konulan delillerle hüküm vermekle sorumludur. Dolayısıyla ikame edilen deliller onun için bağlayıcı bir konumdadır.

Delil serbestliği sistemini savunan hukukçulara göre maddi gerçeğin ortaya çıkmasına aracılık eden deliller ve yollar sınırsızdır ve bu deliller şahitlik, ikrar ve yeminle sınırlandırılmaz (İbn Kayyım 1997: 235; Trablûsî 2013: 88; İbn Ferhûn 1301: I/317). Onlar bu deliller skalasına kitâbeti, yeminden dönmeyi, kasâmeyi, kadının bilgisini, karîneyi, kıyâfeyi, kur’âyı da dahil ederler. Bu yollara başvurmak bir ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır.

Bu doğrultuda hakim tarafların delil ve hüccetlerini kabul etmede imtina edemez. Deliller dava konusuyla ilgili olup hakkı ispat ettiği sürece hakim bu şekilde davranır. Nitekim hikmet sahibi Şâri Teâlâ’nın istediği şey, kulları arasında hakkı ve adaleti tesis etmektir. Hangi yolla adalet tesis edilirse o Allah’ın dininin gereğidir. Adaletin bu vasıtalarla gerçekleşmesi onun hikmetine ters değildir (Akşit, 1987: 16; Dağcı 1996: 40-45; Hüseyin 2004: 17; Şahâta 2005: 13; Köse 2016: 34). Hakim deliller ortaya konulduktan sonra gerekli araştırma, tetkik ve tahlilleri yapar ve karar vererek davayı uzatmaz. Çünkü davada zaman uzadığı takdirde delillerin kaybolma ve değişme ihtimali vardır. Fakat taraflar delillerin eksikliğini gidermek veya bir takım tahlilleri yaptırmak için ek bir süre isteyebilirler. Hakim de taraflara delillerini ikame etmeleri için gerekli zamanı tanır. Bu arada davayı doğrulayacak deliller ikame edildiğinde hakim onları kabul eder. Çünkü bu deliller vakanın yaşandığı olayın ürünleridir.

Günümüzde ise ispat yolları oldukça gelişmiş ve bilimsel deliller ortaya çıkmıştır. Artık modern ilmin ortaya koyduğu tekniklerle ispat yapılmaktadır. Özellikle de ceza davalarında Adli Tıp verilerine oldukça müracaat edilmektedir. Adli Tıp adeta hukukun ikiz kardeşi konumunda bir işlev görmektedir. Sanığa yöneltile suçlar hususunda alanında uzman kişilerin

verdikleri raporlar doğrultusunda hakim hüküm vermektedir. Problemler bu çerçevede çözülmeye çalışılmaktadır. Nitekim tıbbın hukuk alanında kullanılması adaletin tecellisinin bir gereğidir (el-Abid 2014: III/1061-1084; el-Anzi 2004: 47). Çünkü suç hem bireyi hem de toplumun bütününe tehdit eden bir olgudur. Bu yöntem ve yollar kullanılarak kamu adına adalet dağıtan hakim, suçu ve suçluyu engeller. Çağımızda bu yöntemle, işlenen bir çok suç tespit edilerek cezalandırılmaktadır (Behnesi 1962: 187-195; Beccaria 1950: 117-123). Eski zamanda var olan suç olgusu aynı olmakla birlikte günümüzde suç işleme yöntem ve yolları değişmektedir. Her zaman ve ortamda şahitlerin olması da mümkün olmayabilir. Bu bakımdan ilmi yöntemlerle elde edilen veriler adeta olay mahallindeki sessiz şahitler konumundadır

Hakim kendisini bu yöntemlerden yoksun bırakamaz. Modern yöntem ve karînelere baktığımızda ise parmak izi, kan, ses, göz izi, DNA, otopsi, laboratuvar tahlilleri, görüntü ve ses kayıtları, diş, koku, kulak izi, eğitilmiş polis köpekleri, dedektör, sosyal medya ve birtakım elektronik deliller, balistik raporları ve olay yeri inceleme bu guruba dahildir (Erten 1996: 573; Hüseyin 2004: 66-68; Demirbaş 2016: 56; Pekdemir 2016: 453; Yılmaz 2017: 9). Nitekim elektronik imza medeni haklar ve ticaret konusunda önem arz etmektedir.

Türk Hukuku’ndaki Modern Karînelerin İslâm Hukuku Açısından İspat Değeri

Karîne Arapçada feil vezninde olup çoğul hali “*karâin*”dir. Sözlük anlamı olarak bir şeyi gösteren, bir şeyin yanında ve yakınında olan, ona eşlik eden veya bir şeye işaret eden göstergelerdir (İbn Fâris 1994: V/77-76; İbn Manzûr 1998: XIII/336; Fîrûzâbâdî 2005: I/258). Hukuktaki anlamıyla karîne, emâre, alamet, ipucu, belirti veya bir şeyin varlığına veya yokluğuna işaret ya da bir şeye delâlet eden durumdur (Yaylalı 2001: 492; Şen 1994: 32; Karakaş 2013: 731; et-Tenem 547-551). İslâm Hukukuna göre karîneler kanuni (şer’i) ve kazai (adlî) olmak üzere kaynak ve kuvvet açısından ikiye ayrılır. Kanuni karîne, olayı açık bir şekilde ortaya koyan şeydir. Aralarında daha önce husumet olan bir kişinin elinde kanlı bıçak olduğu halde maktulün başında beklemesi karîne-i katia bağlamında kanuni (şer’i) karîneye örnek verilebilir (Terhûnî 1992: 136; Re’fet Osman 1992: 267; Beroje 2004: 277). Kazai (adlî, fiili, akli, örfi, basit, zayıf veya maddî) karîne ise hakimın olayı aydınlatmada kendisine ışık tutarak bilinenden bilinmeyene doğru bir istinbâta bulunduğu karînedir. Dolayısıyla bu karîne aksi daha kuvvetli bir delil ile ispatlanabilen kati olmayan gâlib-i zanna dayanan karîneler sınıfında değerlendirilmiştir. Mesela devamlı olarak başını sarıkla örten bir kişi, birinin peşinde başı açık olarak koşuyor ve kovaladığı kimsenin elinde de bir sarık varsa bu sarığın kovalayan kişinin olduğuna hükmedilir. Bu var olan apaçık karîne delil ve ikrardan daha fazla hakkı ispat etmeye aracılık eder (İbn Kayyım 1997: 4; Sava Paşa t.y.: II/161; Kuru 1996: 359; Kunter 1974: 400). Çünkü bu olayda mevcut karîne, durumu açıklayacak nitelikte olup hakime bir iz sürme imkanı vermektedir. Nitekim hukuki açıdan değerli olan bir hakikat olgusu bir çok hayal ürünü olan varsayımlardan değerlidir. Karînede bu hakikat işlevini görmektedir.

Bu bağlamda karîne kavramı İslâm yargılama hukuku litetâtüründe yardımcı ispat vasıtası olarak anlam kazanmış ve “*duruma katiyet kazandıran şey*” (İbn Abidin V/354; Yaylalı XXIV/92) veya Mecelle’de “*yakîn derecesine ulaşan emâre*” (Mecelle mad.1741) şeklindeki karîne-i katia bağlamında tarif edilmiştir. Ayrıca karîne gizli bir durumla bir arada bulunup ona delâlet eden açık emâre ya da iki farklı olay arasında akli çıkarsama tarzıyla

bağlantı veya sebebiyet ilişkisi kurulması yoluyla elde edilen ve bilinmeyen bir durumun ispatına yarayan delil olarak da ifade edilmiştir (Yaylalı, 2001: XXIV/92).

Pozitif Türk hukukunda ise yine karîne kavramı farklı şekillerde ale alınarak bir ayırımı gidilmiştir. Kanuni metinlerde kendisine yer bularak yasa koyucu tarafından değerli görülen “*Kanuni Karîne*”, insanların hayat tecrübeleri ile sabit olup fakat kanuni metinlerde yer almayan “*Fiili Karîne*” şeklinde bir taksimata gidilmiştir. Kanuni karîne de kendi içerisinde aksi ispat edilen “*Adi Karîne*” ölüm karînesi gibi veya aksi ispat edilemeyen tapu sicilindeki kayıtlar gibi “*Kesin Karîne*” olarak ayrılmıştır. Ayrıca karînenin varsaydığı konunun muhtevasına göre bir olayın varlığına ilişkin “*Olay karînesi*” bir hakkın ya da hukuki ilişkinin bulunup bulunmadığı “*Hak Karînesi*” şeklinde adlandırılmıştır (Altaş, 1997: 372-3869).

İbn Kayyım da karîneyi açıklarken bu nirengi noktasını ayakların kaydığı, anlayışların saptığı yer olarak tarif etmektedir. Zamanın bozulması, suç işleme araçlarının değişmesiyle birlikte karînelerin davalarda hakkı ortaya çıkartacak vasıtalar olarak görülmesi daha fazla önem arz etmektedir şeklinde bir kanaat serd etmiş ve bu yöntemin de Allah ve Resûlünün takip ettiği metotla çelişmediğini “*et-Turuk*” isimli kitabında uzun uzadıya izah etme yoluna gitmiştir (İbn Kayyım 1997: 10-11).

Bir hadislerinde Hz. Peygamber “*Nefsîm kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki, yırtıcı hayvanlar insanlarla konuşmadıkça, kamçısının bir tarafı kişiye konuşmadıkça, ayakkabısının bağı kişiye konuşmadıkça ve kişinin kendisinden sonra ailesinin ne yaptığını baldırı kişiye haber vermedikçe kıyamet kopmayacaktır*” (Tirmizi “*Fiten*” 19). Bu ve bu bağlamdaki tüm hadisler karîneye işaret etmektedir.

Hanbelilerden İbn Teymiyye, İbn Kayyım, Malikilerden Karafi, İbn Ferhûn, Hanefilerden Zeylâi ve İbn Haldun karîneyi delil kabul ederler. Karînenin ispat vasıtası olma bağlamında her ne kadar bütün fıkhi mezhepler aynı görüşte değilseler de karîne ile hüküm verildiğine dair örnekler bulmak zor değildir. Bu çerçevede karîneye ispat değeri bakımından baktığımızda en fazla itibar atfeden mezhep Mâlikîler ve Hanbelîlerdir. En az önem verenler ise Şâfiîler olmuştur. Hanefîler ise önem verme açısından orta bir yol takip etmişlerdir (İbn Kayyım 1997: 11, 16, 343; İbn Ferhûn 1301: II/93, İbn Abidin 1994: VII/438; İbn Nüceym 1999: VII/205; Karafi 1964: IV/167; Nevevi 1994: VI/06-207; Zeydan 1984: 221-222).

Nitekim İbn Ferhûn yargıda ispat vasıtaları arasında karîne, emâre ve davanın aydınlanmasına yardımcı diğer vasıtaların da kabul edilmesi gerektiğini belirtir (İbn Ferhûn 1301: II/118). Bu konuda asr-ı saadetten Hz. Peygamber’in uygulamalarından örnek getirmektedir. Rasulullah yapılan töhmet ve suçlamalarda sanığın üzerinde beliren bir takım emârelere dayalı olarak onu alıkoyduğu, yine lukataya dair kişiler hak iddia etiklerinde onun vasıflarını, hacmini, kilosunu söylemelerini istemesi (İbn Ferhûn 1301: II/104) karîne ile hüküm verilebileceğine delil getirir.

İbn-i Kayyım da Hz. Davud ve Hz. Süleyman zamanında yaşanan bir olayın karîneye delil olabileceğini dile getirir. İki kadın bir çocuk hakkında kendilerinin olduğuna dair iddiada bulunurlar. Hz. Davud çocuğun büyük kadının olduğuna hükmeder. Fakat Hz. Süleyman ise bu hükme karşı çıkarak kendisine bir bıçak getirmelerini ve çocuğu bu iki kadın arasında pay edeceğini beyan eder. Bunun üzerine küçük kadın çocuk benim değil diyerek çocuğun büyük kadına verilmesini ister. Büyük kadın ise Hz. Süleyman’ın uygulamasını kabul eder. Küçük kadının anne şefkati göstermesi ve üzüntüsünü ifade etmesi sonucu Hz. Süleyman, çocuğun

küçük kadına ait olduğuna hükmeder. Sonrasında ise büyük kadın çocuğun kendisine ait olmadığını da ayrıca ikrar eder (İbn Kayyım 1997: IV/372).

Kur'ân-ı Kerim'de anlatılan Hz. Yusuf kıssasında karînenin davalarda önemli bir veri olduğu yer almaktadır:

“İkisi kapıya doğru koştular... Yusuf'un gömleğini kadın arkadan yırttı. Orada bulunan aileden birisi de hakimlik görevinde bulunarak eğer kadının gömleği önden yırtılmış ise kadın doğru Yusuf ise yalan söylüyor. Eğer gömlek arkadan yırtılmış ise Yusuf doğru kadın ise yalan söylüyor, dedi. Gömleğin arkadan yırtıldığını görünce kadının kocası bu sizin tuzaklarınızdanır. Sizin tuzaklarınız ise çok büyüktür” (Yusuf 12/26-28; Kurtubi 1959: VIII/149-150).

Görüldüğü gibi burada hüküm karîneye göre verilerek olay çözülmüştür.

“Yusuf'un gömleğine yalancı bir kan sürerek babalarına geldiler. Babaları, onlara sizin nefsiniz sizi kötü bir işe sürüklemiştir. Artık bana güzel bir sabır düşer. Anlattıklarınıza karşı Allah yardımcısıdır” (Yusuf, 12/18). Kurtubi bu ayetin tefsirinde fakihlerin bir takım emârelerle sonuç çıkarabileceklerini ifade eder. Anlatılan bu olayın fıkıhta uygulanan kasâme'ye işaret ettiğini vurgular. Hz. Yakup çocuklarının getirdiği gömleği görünce bu ne hikmet sahibi kurttur ki, Yusuf u yemiş fakat gömleğini yırtmamıştır. Diyerek gömlekteki işaretten yola çıkarak bir kanaate varmıştır (Kurtubi 1959: VIII/149-150).

Bir kimse yerde yatan bir ölünün kanının aktığını, daha önceden de aralarında husumet olduğu bilinen birinin, kanı üzerine sıçramış ve elinde bıçak olduğu bir halde öldürülen kişinin başında dikildiğini görse bunun katil olduğuna yönelik bir kanaatin oluşmasında kimsenin şüphesi olmaz. Elinde bıçak olan kişi de bunu inkar etse ölen kişinin velisine elli defa yemin ettirilir. Böyle bir yeminden sonra İmam Malik ve Ahmet bin Hanbel'e göre sanık konumunda olan bu kişi kısas olarak öldürülür. Çünkü ortada sanığın aleyhine olan açık bir karîne vardır. Fakat İmam Şafi'ye göre ise bu kişi hakkında diyete hükmedilir. Burada şüpheli bir durum vardır. Ayrıca kişinin hayatı söz konusudur. Telafisi mümkün olmayan bir olay yaşanacağından dolayı İmam Şafi, sanık hakkında diyeti gerekli görmüştür (İbn Kayyım 1997: 4). Günümüzde ise böyle bir olay yaşandığında ceza hukuku bilimsel yöntemlerle vakıayı tetkik eder ve bu işlem sonrasında hakim hüküm verir. Nitekim Hz. Peygamber savaşta Ebu Cehil'i öldürdüklerini iddia eden iki kardeşin kılıç izlerine bakarak aralarında hüküm vermiş ve olayların çözümünde o dönemde alanında uzman iz süren kâiflere bazen müracaat etmiştir (Buhârî, *“Kitâbu Fardil Hamus”* 57; Müslim *“Rada”*, 11; Askalânî, 1994: VII/296; İbn Kayyım, 1997: 212-213; Beroje 2007: 298-299).

Ayrıca dört halife döneminde de karîneye hüküm verildiğine dair bir takım uygulamalar rivayet edilmiştir. Hz. Ömer, kocası olmadığı halde hamile kalan bir kadını görünüşteki durumuna dayanarak recm etmiştir. Bu uygulamaya dayanarak İmam Malik ve Ahmed bin Hanbel zahir karîneye göre hüküm verilebileceğini ifade etmişlerdir. Yine Hz. Ömer ve İbn-i Mes'ûd'a göre şayet kişinin ağzı içki kokarsa kendisine had cezasının verilebileceği kanaatindedirler. Nitekim çalınan bir mal, suçlanan kişinin yanında bulunursa o kişinin bu malı çaldığına hükmedilir. Bu olaylarda mevcut olan zahir karîne, ikrar ve beyyineden daha fazla yaşanan durumlara şahitlik eder. Çünkü ikrar daima kendisinde yalan ve doğruluğun olduğu iki ihtimali barındırır. Malın kişinin yanında bulunması ise şüpheye götürmeyecek derecede apaçık bir kanıttır (İbn Kayyım 1997: 4). Fakat burada farklı bir şüphe daha var ki; o

da bir kişiye düşmanlığından dolayı bu eşyayı onun yanına birisi gizli olarak yerleştirebilir. Günümüzde olsa parmak izi ve kamera kayıtlarına bakılarak olay açığa çıkartılabilir. Bu da bilimsel karînelerin önemini ortaya koymaktadır.

Kıyâfe ve firâseye göre de Hz. Peygamber, dört halife ve özellikle Hz. Ömer'in nesebin inkarı konusunda hüküm verdiklerine dair bir takım rivayetler bulunmaktadır. Özellikle de nesebin belirlenmesinde emâre ve belirtilere dayanılarak hükmün belirlendiği bir takım pratik örnekler fıkhi kaynaklarda yer almaktadır (İbn Feruhu'l- Maliki 2003: 113). Yine hukukçular firâseyi de karînenen saymışlar ve buna dair Kur'ân'dan bir takım deliller getirmişlerdir. “*Şüphesiz bunda düşünüp görebilenler için belirtiler ve izler vardır*” (Hicr 15/75). “*Şayet dilesek onlara gösterirdik onlar da yüzlerindeki belirtiden dolayı onu görürlerdi*” (Bakara 2/273). “*Müminin ferasetinden korkun o Allah'ın nuruyla olaylara bakar*” (Tirmizi “Tefsir”, 15).

Bu örneklerden yola çıkan İbn Kayyım şu görüşü ifade eder. Yargı görevini üstlenen yetkin bir hakim, emâre ve firâseye dayanarak hüküm vereceğini beyan eder. Nitekim bazen şahitlik ve ikrar açık durumla çelişebilir. Bu yüzden hakim emâre ve karînelerden yola çıkarak olayı aydınlatır.

Bir kadın Hz. Ömer'e gelerek kocasıyla ilgili bir şeyler söylemiş, kocasına teşekkür ederek “*Benim kocam geceleyin namaz kılar gündüz ise oruç tutar*” ifadesini kullanmıştır. Kadın hayasından dolayı karı-koca arasındaki özel problemlerini bu şekilde ifade etmeye çalışmıştır. Hz. Ömer de kocasına dua etmiş ve kadını da överek göndermiştir. Kab bin Sur da o esnada olaya şahit olmuş ve Hz. Ömer'e olayı yanlış anladığını söylemiştir. Aslında kadının kocasından şikayetçi olduğunu ifade etmiştir. Hz. Ömer de Kâb'ı hakim tayin etmiş ve ona kendisinden daha zeki olduğunu söyleyerek ferâsetine şahit olmuştur. Kâb olayı araştırmak için aileye misafir olup onlarla birlikte üç gün geçirmiştir. Kocanın daima gündüz oruç tutup geceleri de namazla meşgul olduğuna şahit olmuştur. Durumu tetkik eden Kâb, kocanın ailesine karşı kocalık görevlerini yapmadığını tespit etmiştir. Olayı Hz. Ömer'e aktardığında halife kocayı çağırarak ailesine karşı görevlerini hatırlatmış ve Kâb'ı bu anlayışından dolayı Basra'ya vali olarak tayin etmiştir (İbn Kayyım *Turuk*, 1997: 21).

Bir adam içinde bin dinar olan bir keseyi güvenilir olan bir adama teslim eder. O da bu keseyi altından sökerek dinarları içinden alır ve dinarların yerine dirhem koyarak keseyi tekrar diker. Kesenin sahibi yolculuktan döndüğünde emanetini geri ister. Emanet bıraktığı kişi de ağzı bağlı olduğu halde bu keseyi sahibine teslim eder. Sahibi keseyi açtığında dinarların yerine daha değersiz dirhemlerin konulduğunu görür. Kadıya giderek şikayette bulunur. Kadı emanet alan adamı çağırarak sorguya çeker. Sikkeleri ne zaman teslim aldığını sorar. O da on beş sene önce der, hakim de bu paraların üç veya beş sene önce basıldığını tespit eder ve bu durumda, karîneye dayanarak paraların kesenin altı yırtılarak değiştiğine hükmeder (İbn Kayyım 1997: 21-21).

Hz. Ömer döneminde Leys bin Said'in anlattığına göre öldürülmüş bir genç bulunur. Yine olay mahallinde terkedilmiş, yeni doğmuş çocuğun olduğu da fark edilir. Hz. Ömer bu çocuğu bir kadına teslim eder ve kadına, şayet bu çocuğa birisi yaklaşıp sever ve öperse kendisine haber vermesini ister. Günlerden bir gün bir kadının çocuğa yaklaşıp onu anne şefkatiyle öptüğünü görür. Sonrasında da kadın hizmetçisini göndererek çocuğu evine getirmesini ister. Kadın Hz. Ömer'e haber verir. Hz. Ömer de çocuğun kadına götürülmesini

ister. Kadın çocuğu görünce onu öper koklar. Hz. Ömer çocuğa anne şefkatiyle yaklaşan bu kadını sorguya çeker ve onun ölen gencin katili olduğunu ikrar ettirir (İbn Kayyim 1997: 24-25).

Karînelere hüküm verileceğine dair cumhuru fukaha görüş birliğinde olmasına rağmen bir kısım Hanefi ve Şafii fakihleri buna itiraz etmişlerdir. Onlara göre Hz. Peygamber'in ortaya çıkan bir takım şüphelerden dolayı had uygulamamış olduğunu dolayısıyla karînelere hüküm verilemeyeceğini iddia ederler. Hz. Peygamber “*Şayet beyyine olmadan açık karînelere recm uygulaysaydım şu kişiye uygulardım*” (İbn Mâce 2009: II/61). diyerek şüphe ile hadlerin uygulanmayacağını ifade etmiştir. Bazı fakihler de zikredilen bu hadisin yorumuna dayanarak karînelere hüküm verileceğini vurgulamışlardır (Hüseyin 2004: 17). Açık karînenin şahitlik ve ikrardan daha fazla olayı aydınlatacağını vurgularlar. Dolayısıyla zayıf karînelere değil de güçlü karînelere hadlerin uygulanacağını ifade ederler.

Abdülkerim Zeydan “*Nizâmü'l-Kadâ*” adlı kitabında “*Beyyine iddia makamına, yemin ise inkar edene gereklidir*” diyerek karîne ile had cezası verilebileceğini ifade eder (Zeydan 1984: 122-123). Ona göre “*Beyyine kapsamına açık karînelere de girer. Çünkü beyyine kendisiyle hakkın ortaya çıktığı her şeydir*”. Onun kanaatine göre Askalani'nin beyyineyi şahitlikle sınırlaması isabetli bir görüş değildir (İbn Hacer 2005: II/160). Hakkın ortaya çıktığı her şey beyyinedir. Bu haliyle beyyine bazen makbul bir şahitlik bazen yeminden dönme bazen de karîne veya durumun olaya delaleti (şâhidü'l-hal) olabilir (İbn Ferhûn 1301: I/202-203; Bardakoğlu 1992: VI/97-98).

Ayrıca Zeydan “*Allah onlara afak ve enfüste bir takım ayetlerimizi gösteririz. Ta ki hakkı görsünler. Her şeye Rabbinin şahit olması yetmez mi?*” (Fussilet 41/53) ayetini bu minvalde zikrederek onun beyyinenin kapsamının genişliğine işaret ettiğini ifade etmiştir.

Bu bağlamda klasik dönem fakihlerinin çoğunluğunun ispat vasıtalarını belli sayı ve cinsle sınırlamalarının sebebi yargılamada objektiflik ve kanuniliği sağlama, zan ve tahmine dayalı hüküm vermeyi önleme kastıdır. Bu tutum her ne kadar olumlu görülse de kati delillerin bulunmadığı zaman yardımcı delillerin kullanılmasının engellediğinden dolayı yargı faaliyetini daraltmaktadır. Esasen maddi gerçeğe ulaşmak ve adaleti gerçekleştirmek için karînelere hükme delâleti gücü nispetinde ispat vasıtası olarak kabul edilmesi, ispat vasıtaları arasında hiyerarşinin gözetilmesi ve zayıf karînelere dayanarak hüküm vermekten kaçınılması (Terhûnî, 1992: 133; Yaylalı 2001: XXIV/92; Beroje 2004: 279) daha uygundur. Özellikle de “*şüphelerle hadler düşer*” (Ebû Dâvud “*Salat*”, 14; Tirmizî, “*Hudûd*”, 2; Erturhan 2002: 182) prensibi gereği ceza hukuku açısından çok ihtiyatlı davranmak ve muâmelât alanında ise modern karînelere hüküm vermek örfi, aklın ve nassın bir gereğidir.

SONUÇ

İspat vasıtaları ya Kur'ân ve sünnet yoluyla ya da bir takım fakihlerin içtihadıyla belirlenmiştir. Fakihler bir kısım ispat vasıtaları hakkında görüş birliğine varmış, bir kısmı hakkında ise ihtilaf etmişlerdir. Mesela İbn Kayyim yirmi altı ispat vasıtasını zikretmiş ve bunları Kur'ân, sünnet ve sahabe'nin uygulama ve sözlerine dayandırarak delillendirme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda hâkimi hakka ulaştıracak her şeyin ispat vasıtası olarak kabul edilmesi ve hakkı ortaya çıkaracak her vasıtanın da beyyine şemsiyesi altında değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Nitekim yaptığımız incelemelere göre İslâm hukuku hükümlerinin uygulandığı Suudi Arabistan ve Mısır gibi ülkelerde ispat vasıtalarının zamanla değiştiği görülmüştür. Muhammed Selâm Medkûr yazdığı “İslam’da Yargı” adlı kitabında 1897 yılına kadar bu ülkelerde ispat vasıtaları yürürlükte olan tüzüğün yirmi dördüncü maddesinde beyyine/şahitlik, ikrar ve yeminden nükûl olarak üç vasıta kabul edilirken zamanın değişmesi ve suç işleme şekillerinin çoğalmasıyla birlikte kamu güvenliğinin sağlanması için yüksek mahkemenin çıkarmış olduğu 1931 yılındaki 78. Kanun 124 maddesiyle karîne-i katia’yı da şahitlik, ikrar ve yeminden dönme ile birlikte kabul etmiştir. Bu bağlamda çağdaş hukukçulara göre kanun koyucu bazı siyasi suçlarda, hadlerde, kısas gibi suçlarda karîne-i katı’yı kullanarak hüküm verebilir.

Durum böyleyken beyyine kavramı İslâm’ın ilk yıllarında şahitlik olarak algılanmıştır. Dolayısıyla her ne kadar şahitlik müessesesi ilk dönemlerde İslâm yargılama sisteminin omurgasını oluşturmuşsa da günümüzde hukukun ikiz kardeşi mesabesinde bir faaliyet yürüten Adli Tıp verilerinin ortaya koymuş olduğu insan şifresi şeklindeki kodları içinde barındıran ve genler vasıtasıyla nesilden nesile aktarılan % 99, 99 oranında kesin sonuç veren DNA, 64 milyar olasılıkta 1 benzeşen parmak izi ve göz, kulak, dudak izi gibi karînelerden yararlanma bir zaruret olarak karşımızda durduğu kanaatindeyiz. DNA, parmak izi, kan, göz, dudak, kulak, diş ve koku izi tüm bu özellikler Allah’ın insan vücuduna koyduğu ilahi şifrelerdir. İnsanı bir diğerinden ayırt etmede yardımcı olurlar. Bu tahlillerin ticari amaçlı kuruluşlar tarafından değil de resmi makamlarca ve İslâm hukukunun ön gördüğü şahitlik şartlarını taşıyan güvenilir ve bu alanda uzman en az iki kişi tarafından yapılması da şarttır. Bu bağlamda bunları karîne olarak değerlendirip hukuki alanda kullanmak yargılama faaliyetini kolaylaştıracaktır. Bunlar birer iz, belirti, işaret olarak hâkimin iz sürmesine yardımcı olurlar. Bu bağlamda sanığın bir vakıada daha önce defalarca sabıkasının olması yine yaşanan bir olayda parmak izi ve diğer birçok maddi delilin ona işaret etmesi sonucunda aksi ispat edildiğinde telafisi mümkün olan bir takım maddi tazminat, hapis ve Tâ’zir gibi cezaların sanığa verilmesi bu zikrettiğimiz karîneler ile mümkündür.

Nitekim günümüzde her ne kadar suçlar aynı olsa da ilk dönemden farklı olarak onların işlenme teknik, yöntem ve biçimleri değişmiştir. Bu suçları tespit edip onların faillerini yargı önüne çıkarmak ancak çağın son tekniklerinden istifade etmekle mümkündür. Çağımızda da insanda mevcut, onun kişilik özelliğinin bir parçası olan bu kodlardan yararlanmak ve bu modern karînelerle vakıaları aydınlatmak yargı sisteminin bir üyesi olan hâkimin işini kolaylaştırmaktadır. Adli Tıp dünyasında yaşanan gelişmelerle birlikte artık bu alan hukukun adeta ikiz kardeşi olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden HTS kayıtları, DNA ve parmak izi örnekleri, göz, koku, kulak, diş ve kan izi ya da sosyal medya, kişinin yaşadığı sosyal çevre, cep telefonu, tablet, kamera kayıtları, elektronik cihazlar, elektronik imza ve belgeler, eğitilmiş polis köpekleri, otopsi, balistik ve kriminoloji raporları, sabıka kaydı, kişinin hakkında önceden depolanmış bilgi dosyaları, robot resim çizimi, ses ve görüntü kayıtları suç ve suçluyu tespit etmede önemli roller oynamaktadır. Dolayısıyla İslâm hukuku açısından insan bedenine ve özel yaşam alanına saygı gösterildiği takdirde bu sonuçlardan yararlanarak hâkim bu verileri hükmüne mesnet edebilir. Usulüne uygun olmayan yöntem ve kişiler tarafından elde edildikleri zaman da aynı zehirli bir ağaç gibi olup sonuçları itibariyle sakıncalı duruma düşerler. Dolayısıyla toplumda onlara karşı güven sarsılır. Meyveleri de zehirli olmuş olur. Nitekim

yapay zekânın ürkütücü kullanım örneklerinden olan Deepfake/Yapay zekâ teknolojisi vasıtasıyla görüntüler manipüle edilmekte ve bir takım sahte delillerin üretilmesi mümkün hale gelmektedir. Bu nedenlerden dolayı çağdaş karînelerle medeni (özel) hukuk davalarında hüküm verilmesi mümkün olmakla birlikte ceza hukuku alanında üst sınır cezalar olan had ve kısas cezalarının sanıklara infaz edilmesi mümkün görülmemektedir.

KAYNAKÇA

- Akşit, Cevat (1987). *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esaslar*. İstanbul: Gümüşhânevi Yayıncılık.
- Altaş, Hüseyin (1997). *Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Atar, Fahrettin (1991). *İslâm Adliye Teşkilatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Avcı, Mustafa (2004). *Osmanlı Hukukunda Suçlar ve Cezalar*. İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.
- Aydın, Devrim (2014). *Ceza Muhakemesinde Deliller*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Bardakoğlu, Ali (1993). “Ceza” *DİA*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, VII: 469-470.
- Bardakoğlu, Ali (2000). “İspat” *DİA*. İstanbul: TDV Yayınları, XX: 492-495.
- Bardakoğlu, Ali (1992). “Beyyine” *DİA*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, VI: 97-98.
- Bardakoğlu, Ali (1996). “Had” *DİA*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XIV: 547-551.
- Beccaria (1950). *Suçlar ve Cezalar*. Ankara: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- Behnesi, Ahmed Fethi (1962). *Nazariyetü'l-isbat fı'l-fıkhi'l-cinai'yyi'l-İslâmi*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Beroje, Sahip (2004). *Ceza Muhâkemesi Hukuku Açısından İslâm İspat Hukuku*, Ankara: Fecr Yayınları
- Beyhâki, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Alî (2003). *Sünenü'l-Kübra*. IV, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Bilmen, Ömer Nasuhi (1985). *Hukuki İslamiyye ve Istılahatı Fıkhye Kamusu*. VIII, İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- Buhâri, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil (2011). *el-Câmiu's-sahîh*. V, Dimeşk: er-Risâletü'l-Âlemiyye.
- Centel, Nur-Zafer, Hamide (2010). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Çetinkaya, Ahmet (2015). İslam Muhakeme Hukukunda Hâkimin Şahsi Bilgisi ile Hüküm Verebilir mi? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2: 153-188.
- Dağcı, Şamil (1996). *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fıiller*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Demirbaş, Timur (2016). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Doğan, Hasan (2018). *İslâm Hukunda İftira*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Dönmezer, Sülhi-Sahir, Erman (1967). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*. III, İstanbul: Der Yayınları.

- el-Abid, Ahmed b. Süleyman (2014). “İsbâtü’l-İğtîtab bi’l-Karâini’t-Tıbbiyye Muasıra”, *Mutemeru’l-Karâini’t-Tıbbiyyeti’l-Muasıra ve Eseruha fi’l-Fıkh. yy. III/1061-1107*.
- el-Anzi, İbrahim b. Satm (2004). *el- Basmatu’l-Virasıyye ve Devruha fi’l-İsbati’l-Cinai beyne’ş-Şeriattıl-İslâmiyye ve’l-Kanuni’l-Vadî*. (Toktora Tezi) Camiatü Nayf.
- Erbay, Celal (1999). *İslam Ceza Mahkemesi Hukukunda İspat Vasıtaları*. İstanbul: Marmara İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Erten, Rifat (1996). “Gen (DNA) Testinin İspat Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. XXXXV/573-588*.
- Erturhan, Sabri (2002). “İslâm Hukukunda Şüpheden Sanığın Yararlanması İlkesi (In Dubio Pro Reo)”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi IV/179-205*.
- Erturhan, Sabri (2008). *İslâm Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- et-Tenem, İbrahim bin Salih bin İbrahim (2014) “İsbâtü’l- İ’tidâi ale’n- Nefs ve ala’t- Tegyir bil Karâini’t- Tıbbiye” *Mü’temerü’l- karâinü’t- Tıbbiye’l-Mu’asiratü ve’l-Âsâruhâ’l-Fikhiyye III/541- 635*.
- Fîrûzâbâdî (2005). *Kamusu’l-muhit*. Beyrut: Mektebetu’t-Tahkiku’t-Tûras fi’l-Müessesetü’r- Risale.
- Ğanem, Muhammed Ahmed (2008). *el-Edilletü’l- Kânuniyyetü ve’ş-Şer’iyyetü lil-İsbât ve’l-Cinaiyyi bi’ş-Şifreti’l-Virâsiyyeti*. İskenderiyye: Dâru’l-Câmiatü’l-Cedide.
- Hüseyin, Ahmed Ferrac (2004). *Edilletü’l-İsbât fi’l-Fıkhî’l-İslâm*. İskenderiyye: Dâru’l-Câmiatü’l-Cedide.
- İbn Abidin, Muhammed Emin b. Ömer (1994). *Reddû’l-Muhtâr ale’d-Dürri’l-Muhtâr. XII*, Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye.
- İbn Cüzey (2013). *el-Kavaninü’l-Fikhiyye fi Telhîsi’l-Mezhebi’l-Mâlikiyye*. Beyrut: Dâr İbn Hazm.
- İbn Ebi Dem (1987). *Edebu’l-Kadâ’*. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye.
- İbn Fâris, Ebü’l-Hüseyin Ahmed b. Fâris b. Zekerıyyâ b. Muhammed er-Râzî el-Kazvinî Hemedânî (1994). *Mu’cemü mekâyisi’l-luğa* Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye.
- İbn Ferhûn, Ebü’l-Vefâ Burhânüddin İbrahim b. Ali b. Muhammed el- Ceyyânî el-Medenî (1301). *Tebîrâtü’l-hükkâm*. Kahire: Dâru’l-İlim ve’s-Sekâfe.
- İbn Feruhu’l-Maliki (2003). *Tezkiyetü’l-Rasulüllah*. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye.
- İbn Hacer, Ebü’l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed bin Alî el- Askalânî (2005). *Fethu’l-Bari. II*, Beyrut: Dâru’l- Mârifet.
- İbn Kayyım, Ebü Abdillâh Şemsüddin Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyûb ez- Zürâi ed-Dimeşki el- Hanbelî (1997). *et- Turuku’l- Hükmıyye*. Beyrut: Dâru’l-fikr.
- İbn Kayyım, Ebü Abdillâh Şemsüddin Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyûb ez- Zürâi ed-Dimeşki el- Hanbelî (2008). *İ’lâmü’l-Muvakkî’in. IV*, Beyrut: Dâru’l- İbn Hazm.
- İbn Kudame, Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Muhammed (1968). *el-Müğni. XII*, Beyrut: Dâru’l-Fikri’l-Arabi.
- İbn Manzûr, Cemaluddin Muhammed b. Mukerrem (1968). *Lisanü’l-Arab. IX*, Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye.
- İbn Nüceym, Zeynüddîn b. İbrahim b. Muhammed (1999). *el-Eşbâh ve’n-Nazâi’r*. Beyrut: Dâru’l- Kutubi’l- İlmiyye.

İbn Nüceym, Zeynüddin b. İbrâhîm b. Muhammed el-Mısırî (ty.). *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâ-ik*. VIII, Beyrut: Dâru'l- Kutubi'l- İlmiyye.

Kaldırım, Nur-Öncel, Esra Hazal (2014). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Karakaş, Fatma Tülay (2013). “Karîne Kavramı, Kanuni Karîneler ve Varsayımlar” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62 (3): 729-759.

Karaman, Hayrettin (1966). *İslam Hukukunda İçtihat*. İstanbul: İFAV Yayınları.

Karaman, Hayrettin (1987). “Adalet” *DİA*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınlar I: 343-344.

Karaman, Hayrettin (2004). *Mukayeseli İslam Hukuku*. III, İstanbul: İz Yayıncılık.

Kâsanî, Alâuddin Ebu Bekr b. Mes'ud, (1986). *Bedâiu's-Sanâi* II, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l- İlmiyye.

Köse, Saffet (2016). *İslam Hukukuna Giriş*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları.

Kunter, Nurullah (1964). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Serbest Matbaası.

Kurtubi, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed el- Ensari (1959). *el-Camii' li- Ahkâmi'l-Kur'ân*. XX, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

Kuru, Baki (1979). *Hukuk Muhakemeleri Usulü*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Mahmesânî, Subhi Recep (2013). *Felsefetü't-Teşrî fi'l-İslâm*. Ankara: Türkiye İlahiyatçılar Birliği Vakfı Yayınları.

Maverdi, Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed b. Habip (1972). *Edebü'l-Kâdî*. Bağdat: Matbaâtü'l-Ani.

Mecelletü'l-Ahkâmü'l-Adliyye (1303). Beyrut: Matbaatu'l-Edebiyye.

Medkûr, Muhammed Selâm (1964). *el-Kadâ fi'l-İslâm*. Kahire: Dâru'l- Nehdati'l-Arabiyye.

Mevsili, Ebû'l Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd (2015). *el-İhtiyâr li-Te'lili'l-Muhtâr*. II, Beyrut: Dâru'l Kutubi'l-İlmiyye.

Nevevi, Ebû zekeriyyâ b. Şeref b. Mürî (1994). *Sahihu'l-Müslim bi-Şerhi'n-Nevevi*. VI, Beyrut: Müessesetü'l-Kurtuba.

Özekes, Muhammet (2019). *HMK'da İspat ve Deliller Bakımından Getirilen Yenilikler m. 187-198*.

Pekdemir, Şevket (2016). “Hırsızlık ve Cinayet Suçlarında Parmak İzinin İspat Değeri” *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XV/449-473.

Re'fet Osman, Muhammed (1992). *el-Kadâ fi Fikhi'l-İslâmî*. y.y.

Sahnun, Ebu Said Abdüsselâm b. Saiad b. Habib et-Terhûni (2014). *Müdevvenetü'l-Kübra*. Kahire: Matbaatu's-Saade.

Serahsi, Şemsuddin Ebu Bekr Muhammed b. Ahmet (1889/1408). *el- Mabsut*. XXX, Beyrut: Dâru'l- Mârifet.

Şahâta Abdullatif Hasan (2005). *Hücciyetü'l-Delili'l-Mâddî fi'l-İsbât fi'l-Fikhi'l-İslâm ve'l-Kanuni'l-vad'î*. Camiâtü'l-Ezher: Daru'l-Camiatü'l-Cedide.

Şen, Yusuf (1994). *İslam Muhakeme Hukukunda İspat Vasıtalarından Karîne*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed es- Sa'ânî (1993). *Neylû'l-Evtar*. VI, Mısır: Daru'l- Hadis.

Tenger, Feyza (2006). *İslam Hukukunda Hakimin Takdir Yetkisi Bağlamında Kendi Bilgisiyle Hüküm Vermesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Terhûnî, Muhammed Daw (1992). *Hucciyetü'l-Karâin fî'l-İsbati'l-Cinâi fî Fıkhi'l-İslâmî ve Kanunîl-Vad'î*, Bingazi: Karnus Üniversitesi Yayınları.

Trablûsî, Alâu'l-Din Ebu Hasan Ali b. Halîl (2013). *Muini'l-Hükkâm*. Riyâd: Merkezü'l-Türâs.

Yargı, Mehmet Ali (2014). *Suudi Arabistan'ın Yargı Sistemi*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Yaylalı, Davut (1980). *İslam Hukukunda Adli Deliller*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Uludağ Üniversitesi, Bursa: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yaylalı, Davut (2001). “Karîne” *DİA*. İstanbul Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları XXIV: 492-493.

Yıldız, Kemal (2005). *İslam Yargılama Hukukunda Şahitlik*. İstanbul: Hacegan Akademi Kitaplığı.

Yılmaz, İbrahim (2017). “İslâm Hukukunda DNA Parmak İzi Testi İle Nesebin Reddi” *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* XXI/9-44.

Yiğit, Yaşar (2012). *İslâm Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*. Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık.

Zeydan, Abdulkerim (1984). *Nizâmu'l-Kadâ fî Şerîati'l-İslam*. Bağdat: Mektebetü'l-Ğani,

Zeylâi, Ebû Muhammed Cem'alüddin Abdullâh b. Yusuf b. Muhammed (2010). *Tebyinü'l-Hakâi'k*. IV, Beyrut: Daru'l Kutubi'l-İslâmî.

Zuhayli, Muhammed (1995). *Târihu'l-Kadâ fî'l-İslâm*. Dımeşk: Dâru'l-Fikri'l-Muâsara.